

Dagboek Albanië

Aflevering 21

4 november - 8 november 2009

*Alex Le Mat,
Woerden / Elbasan, oktober 2009*

Woensdag 4 november 2009

Onder een grijszwarte lucht bereiken we Schiphol. Geen files. Op m'n gemak werk ik de hele incheckprocedure af om vrijwel op tijd naar Budapest te vertrekken. De startbaan is een soort rivier op laag water, want de eerste stortbui was losgebarsten. De weersvoorspelling zegt dat me vanaf morgen ook zulk weer in Albanië te wachten staat. De transfer in Budapest begon spannend, want er stond 'een vliegtuig in brand'. Pas later bleek het om een oefening te gaan. Het vliegveld had een facelift ondergaan en het verblijf was aangenamer dan voorheen (en eenvoudig rookvrij). Zonder moeite landen we precies op tijd in Tirana. Ik ken inmiddels de trucjes om vooraan te staan bij de douane, want anders kan het nog wel eens lang duren. De visumtax blijkt afgeschaft te zijn. Met een enkel stempel mag je zo het land in. Ook hier was het nieuwe vliegveld verder gemoderniseerd, met enkele nieuwe transportbanden. Alleen jammer dat de eerste bocht zo scherp is dat één op de tien koffers er af valt. Dat moeten de Duitse beheerders beter kunnen.

Nadat ik zeker twintig chauffeurs van de 'beste taxi van Tirana' veilig gepasseerd ben, zie ik Endri staan en zijn we klaar voor de reis naar Elbasan. De files in Tirana zijn zoals gebruikelijk, maar het belangrijkste nieuwe feit is dat de stoplichten werken en soms voor een soort geregelde doorstroming zorgen. De lucht is pikzwart in het Oosten en kraakhelder in het Westen. De stortregens van gisteren trekken het binnenland in en deze situatie zorgt voor de mooiste en grootste regenboog die ik ooit zag. De door de schilder - burgemeester van Tirana fel gekleurde flats lichten letterlijk schitterend op tegen deze achtergrond. Een fraai schouwspel, maar helaas: geen camera bij me en het beeldgeheugen van mijn telefoon is vol.

Het is net donker als we in hotel Real Scampis aankomen. Ik krijg de mooiste kamer met het bubbelbad (dat nooit als zodanig gewerkt heeft). Net als vorige keer worstel ik met de watertemperatuur als ik wil douchen, alleen deze keer is het kokend heet. Net op tijd spring ik er onder uit en na een uur beraadslagen laat Endri zich door de nieuwe administrateur van het hotel uitleggen hoe de temperatuur min of meer te regelen is. Overigens vertoont het toilet in deze kamer nog dezelfde lekkage als drie jaar geleden.

Eda voegt zich bij ons en we eten met z'n drieën in het gezelschap van voortdurend rinkelende mobiele telefoons. Achter ons zit een Nederlander te bellen die assisteert bij de ontwikkeling van de nieuwe fabriek voor ferrochroom, het kostbare metaal wat hier in de grond zit, maar waarmee ze zovele jaren niets wisten te doen. Nu is een buitenlandse investeerder de fabriek opnieuw aan het opzetten en doet daarmee de Russen al bijna concurrentie aan. Misschien is het straks wel een oplossing voor de enorme werkloosheid in deze stad.

Na het diner waag ik me onder de douche en zowaar, de watertemperatuur laat zich enigszins manipuleren. Uiteindelijk kan ik op tijd beginnen aan mijn nachtrust, na een lange maar niet al te vermoeiende dag.

Donderdag 5 november 2009

's Morgens om 9 uur maken we het dagprogramma en dat is voor Albanese maatstaven heel erg op tijd. We beginnen op het gemeentehuis bij Diamanta Vito. Als directeur voor economisch en strategisch beleid heeft zij een hoge functie. Dat blijkt ook wel, als we op haar kleine en rommelige kantoor zijn. Elke minuut komt er wel iemand binnen om wat te vragen of om te zien dat ze misschien niet gestoord kan worden. En elke twee minuten gaat haar mobiele telefoon, nog altijd het enige communicatiemiddel in dit land dat functioneert. Tussen de interrupties door blijkt zij een interessante en energieke vrouw, die er voor gaat om in deze gemeente vooruitgang te boeken. Zij verbergt de waarheid niet. Iedere lokale verbetering leidt meteen weer tot een centralistische ingreep uit Tirana leidt, waarmee elke vooruitgang weer ongedaan gemaakt wordt. Echte decentralisatie en privatisering zijn nog ver weg.

Zij kent goed de weg in de subsidiecarrousel van Europese gelden, op dit moment de enig overgebleven financieringsmogelijkheid voor nuttige projecten nu belangrijke donorlanden als Nederland afgehaakt hebben voor verdere hulpverlening aan Albanië. Ze zal samen met ECE optrekken. Er is in Elbasan nog heel veel te doen en ook ICCO, de huisfinancier van ECE, houdt er na 2010 mee op. Volgend jaar is voor ECE dus het jaar van de waarheid, waarin ze voldoende fondsen moeten werven in de Europese carrousel om te kunnen voortbestaan. Door allerlei wettelijke beperkingen is het voor een lokale NGO nog altijd onmogelijk om op eigen benen te staan. Als de inkomsten maar een paar procent te hoog zijn, komt de belastinginspecteur een veelvoud van het voordeeltje ophalen.

Dat je met kleinschalige projecten echt iets kunt bereiken, ervaar ik weer als ik twee scholen uit het huiswerk-klassenproject bezoek. Drie Nederlandse lionsclubs, onze Stichting Skampa en Impulsis maken het nu mogelijk dit project succesvol af te ronden. Ik kan niet ontkennen dat ik geniet van de bereikte resultaten. De kansarme kinderen uit de doelgroep hebben zich ontwikkeld tot volwaardige scholieren, het onrechtmatig verzuim is spectaculair verminderd, de kwaliteit van het onderwijs is sterk verbeterd en de scholen beschikken eindelijk over de noodzakelijke materialen. En er is wat nodig op scholen waar de overgrote meerderheid van de kinderen afkomstig is uit gezinnen die moeten rondkomen van een bestaansminimum van nauwelijks een euro (of dollar) per dag. De meeste indruk maakt eigenlijk het betoeg van één van de leerkrachten van de Shkolla Abdul Myzyri. Hij

vertelt dat hij al 33 jaar in het onderwijs zit. Nog nooit in zijn lange loopbaan heeft hij zoveel vooruitgang gezien bij deze kinderen en nog nooit heeft hij zoveel bijgeleerd als tijdens de trainingen van het project. Zijn faalmerk (dank je wel) geldt niet alleen voor alle kinderen en hun families, maar ook voor hemzelf. Het is mooi om dit te zien bij een man die dit werk al jaren doet voor een onvoorstelbaar laag salaris en in soms deplorabele omstandigheden. Het budget voor de laatste ronde zal zeker optimaal besteed worden.

De lunch is laat, kort en snel, maar voor in totaal 15 euro kunnen we met z'n drieën uitgebreid eten en drinken. Stefan heeft de kans om me alles te vertellen van de perikelen voor een kleine NGO. Wat een gedoe is het hier om het hoofd boven water te houden in een ondoordringbaar en bureaucratisch belastingklimaat. Ik geloof dat je het in dit land niet redt met goeie doelen als je niet beschikt over een man als Stefan.

Op het kantoor van ECE nemen we het jaarverslag van het huiswerkklassenproject in het afgelopen seizoen door. Ze hebben er weer een mooi en uitgebreid verhaal van gemaakt en ik ben trots op de mensen van ECE die dit voor elkaar krijgen. De Nederlandse donors krijgen hopelijk straks hetzelfde gevoel.

Op de weg terug loop ik een ommetje naar mijn hotel. Die tip hadden ze me gegeven. De vorig jaar half gereconstrueerde boulevard ligt weer helemaal open. Ze hadden helaas geen goede straatstenen gebruikt, want ze braken al af onder de wielen van een fiets. Het grootste deel ligt nu weer open om stenen en ondergrond te vervangen. Het tweede gedeelte moet binnenkort gebeuren (had eigenlijk al klaar moeten zijn). Maar het is niet helemaal duidelijk wat de reden is. Wel is bekend dat de gemeente een tender heeft uitgeschreven volgens de officiële procedure en deze is gewonnen door het bedrijf dat altijd wint en ook de wanprestatie in het vorige werk heeft geleverd. Waarschijnlijk een gevolg van de kredietcrisis, zo wordt gefluisterd. Of

Tijdens het diner heb ik voor het eerst de gelegenheid met Eda wat diepgaander van gedachten te wisselen. Het is duidelijk dat zij zich nu echt tot directeur van ECE heeft ontwikkeld. Ze heeft de regels van het spel goed door, hoe uitzonderlijk ze in dit land ook zijn. Zij ziet echt wel in dat de toekomst van ECE afhangt van de (overtuigings)kracht van hun eigen plannen. Een vaste financier als ICCO bood zekerheid. Het vinden van andere bronnen is onzeker. Op eigen benen staan is onmogelijk. Maar het grootste probleem is de overheidsangst die er nog altijd heerst voor non profit organisaties. Zij onttrekken zich immers aan de wurgende greep van de centrale overheid. Daarom doet deze overheid er alles aan om hen het bestaan zo moeilijk mogelijk te maken.

Het onderzoek naar mogelijkheden om de Association of Albanian Art Schools tot ontplooiing te laten komen is voor ECE een bijkomende taak, maar voor mij relevant. Met een eenmalig budgetje kon ik ECE vragen de mogelijkheid te onderzoeken dat de scholen tot een gemeenschappelijk statement komen. Veel zal afhangen van de rol van Astrit Lopari, voorzitter van deze Association. Vermoedelijk is hij niet de man die de zaak in beweging kan en wil brengen. Moeten we, ook na de ervaringen in Oostenrijk, niet vooruit te kijken naar de tijd ná het bewind van Astrit?. Moeten we doorzetten of het voor langere tijd laten zitten? Moeilijke kwestie. Het gaat immers om de ontplooiingskansen van zo veel getalenteerde kinderen in een tot mislukken gedoemd systeem voor kunst-onderwijs.

Vrijdag 6 november 2009

De stortregens in de nacht waren volgens verwachting. Het weerbericht voorspelde immers niet veel goeds. Des te verrassender was de ochtend. Het was droog met een streepje zon aan de hemel. En dat zou zo blijven tot laat in de avond. Ook op weergebeid stelt dit land je dus voor verrassingen.

Dat gold net zo voor onze eerste afspraak. We zouden op bezoek gaan bij onderwijsdirecteur Mimosa Matraxhiu, de onderwijsinspecteur die al meer dan een jaar op haar post zit. En dat is lang in deze politiek functie. Maar vroeg in de ochtend hoorde ze dat er een grote regeringsdelegatie naar Elbasan komt en dat zij geacht wordt aanwezig te zijn. Als de regering dat een half uur tevoren kan melden, kan zij wel een kwartiertje te laat komen en moet ik me beperken tot een razendsnel beleefdheidsbezoekje. Meteen daarna stapt ze in de klaarstaande dienstauto met draaiende motor.

Met een bezoek aan de Shkolla Xhafer Kongolli rond ik mijn reisje langs de projectscholen af. Ook hier merken we dat het project echt werkt en dat er duidelijk waarneembare verbeteringen in de school zijn. Eerst erger ik me weer aan de 'dienstkleding' waarin de leerkrachten geacht worden te lopen. Het zijn witte jassen van goedkope kwaliteit, als waren het oude ziekenhuisuniformen. Voor mij staat dit toch wel ver weg van de ambiance die een school behoort te bieden. Gelukkig is het goed mogelijk voorbij dit uiterlijk gedoe te kijken en te luisteren. Dan merk je hoe de betrokkenheid van de scholen en hun leerkrachten is gegroeid in een paar jaar. De drie (achterstands)scholen hebben nu het gevoel dat ze vooruitgang geboekt hebben. Er wordt met toewijding gewerkt aan de zorg voor de kinderen. Het is (weer) verbijsterend om te horen hoe hard dat nodig is. Dit schooljaar zijn al vijf kinderen met onbekende bestemming verdwenen. Het is de vraag of adoptie binnen het project dat trouwens had kunnen voorkomen. Voor heel veel ouders is het toch onmogelijk om de paar euro's op tafel te leggen die verplicht zijn voor zaken als schoolcontributie en boekengeld. De andere kant is er ook. Je ziet dat het schoolkli-

maat verbeterd is, dat de nieuwe directeur een sterke leider is en dat er zorg en aandacht gegeven worden aan kinderen in achterstandssituaties. Er is motivatie genoeg om de laatste projectronde optimaal te benutten. Mijn volgende ontmoeting is met Bukurushe Manaj, een vrouw die in haar organisatie, net als ECE, een aantal activiteiten op het gebied van beroepsopleidingen voor kansarme jongeren overneemt. Ook haar organisatie werd gefinancierd door ICCO en ook dat houdt op in 2010. We filosoferen over mogelijkheden om samen een en ander te continueren op basis van een gemeenschappelijk projectplan. Dat zal dan gepresenteerd moeten worden onder een ongelukkig gesternte. De centrale overheid doet er nog alles aan om dit soort particuliere initiatieven tegen te werken. Een dieptepunt vind ik het wel als ik hoor dat lokale overheden financieel gestraft worden als ze financieel bijdragen aan dit soort opleidingsprogramma's. Hoe kan het anders in een land waar het centralisme zo ver gaat dat het zelfs onmogelijk is voor bedrijven om dit soort activiteiten te ondersteunen omdat eventuele steun zwaar fiscaal belast wordt. Dat schijnt anders te zijn met financiële steun aan politieke partijen. Alleen voor dat goede doel blijken fiscale vrijstellingen te bestaan.....

Laat in de middag gaan we voor een uitgebreide lunch naar een van de vele leuke restaurantjes buiten de stad. Het is nog altijd droog en ik ben de gast van Fiquerete Trafaqvili, sedert enige tijd de voorzitter van het bestuur van ECE. Oude tijden herleven even als we terugdenken aan de uitgebreide tafelbijeekkomsten in de beginjaren onder de bezielende en spraakzame leiding van - de inmiddels overleden - Anastas Paparisto.

Aan het eind van de middag tref ik Dritan Pajenga, jarenlang onze steun en toeverlaat en nog altijd een goede vriend. Hij wijdt zich nu volledig aan zijn internetbusiness en is net is toegetreden tot het bestuur van ECE. Uren later dan gepland kwam hij terug van een 'kort' bezoek aan Tirana. Hij moest daar wat formulieren inleveren en ondertekenen, maar naar goed Albanees gebruik bleken de procedures op het laatste moment toch anders en daarvoor waren andere formulieren nodig. Het was hem te veel om twee keer op één dag dat hele eind te rijden en daarom kon ik helaas niet bij de presentatie van het nieuwe boek van Flutura Acka zijn (over de Hoxha-tijd, met name in Elbasan).

In de tussentijd volgde ik op TV één van de vele protestacties van de PS die al sedert juni verkondigt dat ze door fraude de verkiezingen verloor. Daarom boycotten ze nu het parlement en voeren ze overall actie. Ineens kwam ik er achter dat het een bijeenkomst in Elbasan was. Ik deed mijn balkondeur open en kon het hele verhaal luid en duidelijk volgen (maar niet verstaan) op het plein voor het gemeentehuis. De heftigheid van alle gebeurtenissen maken duidelijk dat hier alles politiek is. Je bent voor de een en tegen de ander of andersom.

Uiteindelijk arriveerden Tani en ik bij restaurant Attica. Zijn telefoon ging in een half uur zo'n 20 keer over en het leek het alsof oude tijden herleefden. Uiteindelijk was het alleen maar een storing in zijn internetsysteem, waarover vele klanten belden tot het probleem zichzelf oploste. Weer te eten viel me zwaar, ik at minder dan een halve portie, maar het gesprek met Tani was interessant. Als bestuurslid van ECE kijkt hij nu 'op afstand' naar de gang van zaken. Het onwerkelijke is wel, dat hij nu verwacht dat ECE over ruim een jaar voor zichzelf kan zorgen, terwijl dat in dertien voorgaande jaren niet is gelukt. Hij doet ook zijn kant van het verhaal over het mislukken van het plan voor het starten van een privé school voor ICT en grafimedia. Het is eigenlijk zwartepieten tussen ICCO, de verantwoordelijken voor Albanese grondpolitiek (die geen betaalbare grond wilden / konden verkopen) en ECE zelf. Ik onthoud me maar van een mening. Het wordt wel duidelijk dat hij zich maar al te goed realiseert dat het eind 2010 misschien wel afgelopen is met ECE, als ze geen Europees geld weten te bemachtigen. Hij vraagt alvast of ik zonnig beschikbaar ben voor advies bij een eventuele liquidatie.

Door alles heen hoor ik trouwens wel dat hij nu openlijk een PD-adept is (dus volgeling van de huidige regering van Berisha). Dat maakt dat hij ook veel recht praat wat krom is. Verder merk je dat het uitoefenen van een eigen bedrijf heel wat rust geeft in tegenstelling tot het voortdurend moeten operen in de onbegrijpelijke bureaucratie van de centraal geleide onderwijsorganisaties.

Veel later dan goed voor me is, kom ik aan in mijn hotel. Daar zet ik, zoals gebruikelijk, de TV aan en zie een heel programma met Flutura Acka. Voor zover ik het enigszins kan volgen doet ze een bijzonder goed verhaal.

Zaterdag 7 november 2009

Het was gisteren dus de hele dag droog gebleven, in tegenstelling tot de verwachting, maar in de nacht kwamen diverse zondvloedjes over ons heen en voor de rest van de dag bleef het gewoon regenen. Maar met één regendag in plaats van de voorspelde drie mag ik best tevreden zijn.

Direct na het ontbijt meldt Stefan zich met een interessant boekhoudkundig probleem, over activeren, afschrijven en opbouwen van vervangingsreserves. Blijkt maar weer dat deze technieken in dit land nog niet gemeengoed zijn. Halverwege ons dispuut meldt Astrit Lopari zich zodat we besluiten later op de dag verder te gaan.

Ik zie Astrit voor de eerste keer na Linz en had gehoord dat hij ziek geweest was. Dat is hem aan te zien. Hij blijkt last te hebben van galstenen, extra gehinderd door opspelende diabetes. Deze laatste kwaal maakt dat hij nog steeds niet heeft besloten tot een operatie. Laten we hopen dat het hem goed gaat.

Astrit begint zijn lange verhaal met een uitgebreid bedankje voor de belevenissen in Linz. In de spanning van toen was het er naar zijn mening nog te weinig van gekomen. Voor mij een mooie reden om hem de DVD's met optredens en foto's en het fotoboek te overhandigen. Zijn verhaal over de toekomst van het kunstonderwijs is tobberig als altijd. Als ik hem vraag waar het naar zijn mening naar toe gaat, komt hij met lange nostalgische verhalen van hoe het was voor, tijdens en na de Russen (en in mindere mate de Chinezen). Als gebruikelijk stopt hij bij het einde van het communistische tijdperk. Hij zit nog vast in het centralistische denken, dat overigens nog maar al te vaak van toepassing is. We stellen uiteindelijk vast dat hij nu geen rol ziet voor de Association, mede omdat hij de jaloezie en/of concurrentie van zijn 7 collega's vreest. Als er iets bereikt moet worden, dan moet dat volgens hem op het ministeriële niveau en niet van onderaf. Alles komt wat hem betreft van boven, ook het goede. Daarmee blijft er niets anders over dan ons vooralsnog te richten op het voortbestaan van de kleinschalige relatie tussen Stichting Skampa en zijn school.

Na een snelle lunch met Endri werk ik wat gegevens uit voor een vervolgesprek met Stefan. Maar na zo'n drie kwartier zijn we er nog niet uit en de aangekondigde gasten komen binnen. We gaan namelijk koffie drinken met het hele bestuur. En ze zijn er bijna allemaal. Adem Paralloi ontbreekt wegens een sterfgeval in de familie. En vanwege ernstige ziekte van een familielid geldt hetzelfde voor Jani Dode. Daarentegen is Ardian Turku er wel, ondanks zijn drukke politieke bestaan nu hij het tot vice voorzitter van het Albanese parlement heeft geschopt. Dan blijkt een korte en gezellige bijeenkomst toch tot resultaten te kunnen leiden. Ardian weet hoe de trainingen van ECE volgend jaar geaccrediteerd te krijgen. En dat is bijzonder, want tot nu toe kan dat alleen voor trainingen die het ministerie zelf organiseert (!) Ook voor de Onufri ziet hij mogelijkheden om een reorganisatie naar een publiek - privaat model te realiseren via één van de grote projecten voor Vocational Educationl Training programs. We gaan met spanning afwachten wat onze vrienden voor elkaar krijgen.

Pas laat op de avond kan ik met Eda nog een snel diner nuttigen en de afschrijvingskwestie van Stefan nog een keer doornemen, voordat we morgenochtend de derde en laatste sessie hebben. 'Avonds is het eindelijk opgehouden met stortregenen en zien we op TV hoe dramatisch de wateroverlast was in enkele andere steden van het land.

Zondag 8 november 2009

Veel vroeger dan gedacht beginnen de afscheidsceremonies. Astrit kan niet komen vanwege een nachtelijk ziektegeval van één van zijn vrienden. Stefan maakt daar snel gebruik van om nog wat meer tijd voor zijn afschrijvingsdiscussie te nemen. Dat is maar goed ook, want het duurde best wel even voor we er helemaal uit waren. Dan komt Endri aanrijden om me naar het vliegveld te vervoeren. Hij was vroeger dan gepland omdat hij Richard 'dringend moest spreken'. De lucht is inmiddels helemaal opgeklaard als we in de richting van de de Kraba pas rijden. Voor het eerst maken we de rit niet in een gebruikelijke Mercedes, maar in een Volkswagen. Uit het nummerbord blijkt dat deze auto uit Tirana komt. Ik vraag nadere uitleg, maar het blijkt dat de beschikbaarheid van deze leenauto onderdeel is van al die Albanese geheime relaties, welke wij als Nederlanders nooit zullen begrijpen, laat staan doorgronden.

Volkswagen of niet, nadat ik al zo veel keer over de pas gereden ben, is het nu voor de eerste keer dat ik helemaal ziek word. Achteraf wordt duidelijk dat het niet door de Volkswagen kwam, maar wel door de (Mexicaanse) griep die ik kennelijk onder de leden had. De volgende week zou ik uitgeteld op bed liggen.

Op weg naar het vliegveld deden we deden nog een onverwachte sightseeing door Tirana, op zoek naar het obscure hotel waarheen Richard ons wilde loodsen. Uiteindelijk vonden we het. Daar bleek zo maar een hele Nederlandse kolonie vol oude bekenden te staan. Ze waren allemaal naar de boekpresentatie van Flutura Acka geweest en knoopten er een goedkoop weekendje Tirana aan vast. Eén van de reisgenoten zou nog een paar dagen blijven en speelde juist een centrale rol in een grappig incidentje. Hij kon zijn kamer (die vol stond met spullen) niet in 'omdat er werd schoongemaakt'. Toen deze 'schoonmaak' klaar was kwam er een stelletje naar buiten, dat kennelijk per uur had gehuurd. Dat was dus de verklaring voor het dagelijkse schone beddengoed!

Uiteindelijk vond het spoedoverleg tussen Endri en Richard plaats op het vliegveld. De vraag was of Richard niet een druktechnische kwestie kon regelen die al een jaar geleden in Tirana geregeld had moeten zijn. Nee, is het logische antwoord. Albanen kunnen best zakelijke dingen met elkaar regelen en daar hoeven niet altijd Nederlanders tussen te zitten 'omdat het zo makkelijk is'. Maar het blijkt wel weer eens. Het duurt nog jaren voordat hier het 'afpraak is afspraak' gaat gelden.

De vlucht naar huis wordt geen middagslaapje voor mijn griepelige hoofd, maar volop bijpraten met oude vrienden en bekenden. Die griep kon nog wel een dagje wachten.